

Armoedetoets 'Digitale meters: uitrol in Vlaanderen'

30 juni 2017

INHOUD

1	Titel.....	3
2	Inleiding.....	3
3	Probleembeschrijving.....	3
	3.1. Algemeen – link met energiearmoede.....	3
	3.2. Situering van de digitale meter	5
	3.3. De uitrol van de digitale meters in Vlaanderen	5
4	Beleidsdoelstelling uitrol digitale meters.....	7
5	Analyse van de effecten	9
	5.1. Globale impact	9
	5.3 Impact op mensen in armoede	15
	5.4. Conclusies en aanbevelingen	16
6	Uitvoering.....	18
7	Administratieve lasten en handhaving.....	18
8	Evaluatie en verdere opvolging.....	18
9	Consultatie.....	18
	9.1. Interne consultatie binnen de Vlaamse overheid	18
	9.2. Externe consultatie	18
10.	Contactinformatie	19

Bijlage 1 Verklarende woordenlijst

Bijlage 2 Nota van de sector armoedebestrijding

Bijlage 3 Antwoorden op vragen van de sector armoedesector

1 TITEL

Armoedetoets uitrol digitale meters in Vlaanderen

2 INLEIDING

Op 3 februari 2017 keurde de Vlaamse regering de conceptnota 'Digitale meters: uitrol in Vlaanderen' goed. Naar aanleiding daarvan gaf Vlaams minister van Energie Bart Tommelein de opdracht om een armoedetoets uit te voeren. Deze armoedetoets kwam tot stand op basis van een samenwerking tussen het kabinet energie, het VEA, de VREG, het departement Omgeving en de sector armoedebestrijding, vertegenwoordigd door: het Netwerk tegen Armoede, Samenlevingsopbouw, en het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting¹.

3 PROBLEEMBESCHRIJVING

3.1. Algemeen – link met energiearmoede

De beslissing tot het invoeren van de digitale meter is niet gemotiveerd op basis van een bijdrage tot armoedebestrijding. De uitrol van de slimme meter gaat echter duidelijk gepaard met diverse kosten en baten die wel een impact kunnen hebben op de situatie van mensen in armoede, zodat een aftoetsing van deze effecten relevant is.

Artikel 23 van de Belgische Grondwet bepaalt dat ieder het recht heeft een menswaardig leven te leiden. Hieronder valt onder meer het recht op een behoorlijke huisvesting. Het beschikken over elektriciteit en verwarming worden doorgaans gezien als impliciet onderdeel van dit recht op een behoorlijke huisvesting en dus als basisbehoeften voor een menswaardig bestaan.

Drie factoren zijn bepalend voor het risico op energiearmoede: een structureel laag inkomen, hoge/stijgende prijzen voor energie en slechte energieprestatie en kwaliteit van woningen.

---

¹ - Het Netwerk tegen armoede is het netwerk van 59 verenigingen, waar mensen in armoede het woord nemen, in Vlaanderen en Brussel. Voor meer info: <http://netwerktegenarmoede.be/standpunten/wonen-water-en-energie>

- Samenlevingsopbouw ondersteunt mensen in maatschappelijk kwetsbare posities in hun strijd voor een menswaardig bestaan zonder uitsluiting en achterstelling. Via opbouwwerkprojecten wordt gewerkt aan de toegang tot grondrechten - zoals behoorlijke huisvesting, onderwijs, sociale zekerheid – en structurele beleidsveranderingen. ... http://www.samenlevingsopbouw-antwerpenprovincie.be/nl/uploads/publicaties/inspiratiebundel_energie/inspiratiebundel%20energiearmoede.zip

- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting is een interfederale publieke instelling die de uitoefening van rechten in armoedesituaties evalueert op basis van dialoogprocessen met diverse actoren, analyse van rechtspraak, en (kwantitatieve en kwalitatieve) onderzoeksgegevens. Betreffende het recht op energie, zie: Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2015). Publieke diensten en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks verslag 2014-2015. Brussel, http://www.armoedebestrijding.be/publications/verslag8/6_energieenwater.pdf (p. 161 over digitale meters).

- Structureel laag inkomen

Het ligt voor de hand dat gezinnen met een laag inkomen, zeker in combinatie met de andere 2 factoren, een verhoogd risico hebben op energiearmoede. De Vlaamse Armoedemonitor 2017 geeft aan dat ongeveer 1 op 10 Vlamingen moet rondkomen met een inkomen onder de armoederisicodrempel (EU-SILC 2015). Een belangrijk element hierbij is dat de meeste minimumuitkeringen zich onder deze grens bevinden (Vlaamse Armoedemonitor 2017, tabel 6).

- Prijzen en volume

Samenhangend met het verbruiksvolume vormt de verbruiksprijs van energie een bepalende factor voor het ontstaan en bestendigen van energiearmoede. De index van het gemiddelde niveau van de consumptieprijzen in België is tussen 2005 en 2013 met 19,6 % gestegen. In de loop van die periode zijn de consumptieprijzen van de energieproducten met bijna 44,2 % de hoogte in gegaan. De afgelopen jaren zijn de prijzen voor stookolie en aardgas dan weer wel gedaald. In april 2017 bedraagt volgens de berekeningen van de VREG de jaarfactuur van een gemiddelde elektriciteitsverbruiker (3.500 kWh met een tweevoudige meter (dag: 1.600 kWh, nacht: 1.900 kWh)) 1025 euro per jaar, of 350 euro meer in vergelijking met januari 2015 (+52%). De prijzen voor aardgas daalden licht. In april 2017 betaalt een gezin dat de woning verwarmt met aardgas 1.155 euro of 136 euro per jaar minder in vergelijking met januari 2015 (-10%), gebaseerd op een gemiddeld verbruik van 23.260 kWh². Afhankelijk van het netgebied kan de impact hoger of lager liggen. De energieprijs voor de energiecomponent is nagenoeg stabiel gebleven.

Volgens gegevens die op vraag door de netbeheerders werden aangeleverd, liggen de verbruiken van beschermde klanten, die recht hebben op de sociale maximumprijzen voor elektriciteit en aardgas, een fractie hoger dan gemiddeld. Opvallender zijn de verschillen in verbruik bij de gezinnen die verbruiken via een budgetmeter. Daar ligt voor elektriciteit het verbruik 10% hoger dan gemiddeld, terwijl het verbruik van aardgas via de budgetmeter gemiddeld 10% lager blijkt te zijn.

Er zijn geen statistieken beschikbaar van prijzen voor warmte voor huishoudelijke afnemers van thermische energie aangesloten op warmte- of koudnetten. De federale regering is bevoegd voor het vastleggen van een sociale maximumprijs voor thermische energie en het statuut van beschermde afnemer in geval van thermische energie.

- Woningkwaliteit

Het Grote Woononderzoek 2013 leert dat op basis van een uitgebreide technische screening van een staal van 4.774 woningen maar liefst 37% van de woningen (ongeveer 1 miljoen woningen) de beoordeling 'ontoereikende kwaliteit' kreeg. Dit betekent dat aan deze woningen aanpassingen nodig zijn om te voldoen aan de (minimale) normen van de Vlaamse overheid. Het aandeel is het grootst voor de private huurmarkt (47%), ligt iets lager voor de sociale huur (44%) en is het laagst voor eigendomswoningen (33%). Voor 350.000 van die woningen (13%) zijn structurele ingrepen vereist. Deze woningen van 'structureel ontoereikende kwaliteit', komen dubbel zo veel voor op de huurmarkt (21% in de private huur, 24% in de sociale huur) dan op de eigendomsmarkt (10%).

---

² <http://www.vreg.be/nl/evolutie-van-de-energieprijzen-van-gezinnen-en-bedrijven>

Uit bijna 800.000 energieprestatiecertificaten voor woningen blijkt dat de energie-efficiëntie van huizen van vóór 1970 (> 57% van de woningvoorraad) erg laag ligt. Het gemiddeld energieverbruik ligt hier drie keer hoger dan in recente huizen.

3.2. Situering van de digitale meter

Op 1 juli 2015 telde Vlaanderen 3.344.928 toegangspunten voor elektriciteit, waarvan 2.731.514 huishoudelijke toegangspunten. Voor aardgas waren er in totaal 2.061.407 toegangspunten, waarvan 1.773.198 huishoudelijke. Om de afgenomen hoeveelheid gas of elektriciteit op elk van die toegangspunten te meten is er een meter aangesloten. Digitale meters zijn een nieuwe generatie verbruiksmeters voor aardgas en elektriciteit. Net als de huidige meten ze het elektriciteits- (Ferrarimeter) en aardgasverbruik. Aan de meters wordt eveneens communicatietechnologie toegevoegd. Ze kunnen dus informatie versturen en ontvangen: ze kunnen in twee richtingen communiceren om gegevens uit te wisselen (meterstanden, alarmen ...). Op die manier krijgt een klant meer inzicht in zijn energieverbruik. Door er apparaten aan te koppelen ziet hij eenvoudig waar hij kan besparen. Op die manier heeft hij meer grip op het energieverbruik en op de energiekosten.

In de evolutie van het bestaande naar een nieuw gedecentraliseerd elektriciteitssysteem dat gevoed wordt door (intermitterende) hernieuwbare energiebronnen en een verscheidenheid aan opslagbronnen speelt de digitale meting een cruciale rol. Kennis van de vraag is immer essentieel om bevoorradingszekerheid te kunnen bieden. Digitale metingen zijn het begin van een slim net waarbij we veel fijner de energiestromen kunnen sturen en op die manier voor een economisch efficiënt, duurzaam elektriciteitssysteem zorgen met beperkte verliezen en een hoge leveringszekerheid en –kwaliteit. Het is de poort voor de ontwikkeling van tal van innovatieve energiediensten, apps en nieuwe technologie dankzij de beschikbaarheid van veel meer (geanonimiseerde) open data. Het brengt op die manier het potentieel van ‘internet of things’ veel korter bij en kan een sector doen ontluiken die tot op vandaag in Vlaanderen maar beperkt aanwezig is.

De eventuele uitrol van een dergelijke meter brengt kosten met zich mee, maar levert ook baten op. Deze armoedetoets gaat na of de invoering van de digitale meter impact heeft op armoede. Een belangrijk aandachtspunt daarbij is ook dat de bestaande sociale beschermingsmaatregelen (de sociale openbaredienstverplichtingen (SODV's) uit het Energiebesluit van 19 november 2010) onverkort van kracht moeten blijven. De armoede-partners vrezen echter dat het louter handhaven van de huidige SODV's niet voldoende zal zijn. Ze vragen dat er duidelijke regelgeving komt i.v.m. communicatie tussen de DNB en de klant omdat fysieke handelingen wegvallen (zoals BM plaatsen, meter afsluiten en aansluiten ...). De bescherming van de klant en de SODV's moeten dus ook bijgestuurd en aangepast worden.

3.3. De uitrol van de digitale meters in Vlaanderen

De eerste juridische basis voor de uitrol van digitale meters is te vinden in het derde energiepakket³. Dit pakket bepaalt dat de lidstaten intelligente meetsystemen moeten invoeren met het oog op de baten op lange termijn voor de consument. Deze invoering mag afhankelijk worden gemaakt van een positieve kosten-batenanalyse.

---

³ Richtlijn 2009/72/EG betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit; Richtlijn 2009/73/EG betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor aardgas

Wat elektriciteit betreft, wordt gestreefd naar een uitrol die resulteert in ten minste 80% digitale meters tegen 2020 in alle positief beoordeelde gevallen. Voor de invoering van digitale meters in de gassector wordt geen specifiek streefcijfer vastgelegd, maar er wordt gesteld dat de uitrol in deze sector binnen een redelijk tijdsbestek moet zijn afgerond.

In lijn met de geest van het derde energiepakket en ter aanvulling daarvan ondersteunt de energie-efficiëntierichtlijn de ontwikkeling van energiediensten die gebaseerd zijn op het ontvangen van data van digitale meters, vraagrespons en dynamische tarifiering. Daarbij wordt rekening gehouden met de rechten van het individu op bescherming van zijn persoonsgegevens en wordt ook een hoog niveau van consumentenbescherming beoogd.

In de periode 2008 tot en met 2017 werd een reeks acties ondernomen ter voorbereiding van de eventuele uitrol van slimme meters:

- Kosten baten analyse: ontwikkeling op initiatief van de VREG van een rekenmodel dat nadien verfijnd werd (zie verder onder kosten baten analyse);
- Inventarisatie door de VREG van functionaliteiten die digitale meters moeten hebben;
- Het opzetten van twee algemene proefprojecten met respectievelijk 4.750 digitale meters in 2010 en 50.000 meters in 2012 en van een proefproject "slimme budgetmeters" (start midden 2017). De resultaten van dit proefproject kunnen dus jammer genoeg niet meegenomen worden in deze armoedetoets.
- Aggregatoren werden als nieuwe marktactoren actief op de energiemarkt gericht op het aanboren van het potentieel aan flexibiliteit;
- Op 8 april 2015 bracht de VREG een advies uit over de uitrol en functionaliteiten van de digitale meter en de manier van omgang met de datastromen
- In februari 2016 leverde Energyville een studie op waarin mogelijke scenario's voor de uitrol van digitale meters in Vlaanderen werden onderzocht;
- De privacycommissie publiceerde aanbevelingen ter bescherming van de persoonsgegevens van toekomstige gebruikers van digitale meters.

Op 3 februari 2017 keurde de Vlaamse regering de conceptnota 'Digitale meters: uitrol in Vlaanderen' goed. De Vlaamse Regering besliste toen:

- De conceptnota, die geen financieel of budgettair engagement inhoudt, goed te keuren en voor stakeholderoverleg voor te leggen;
- De kosten baten studie van 2014 te laten actualiseren door de VREG zodat die overeen stemt met de gegevens van de conceptnota, mee te delen aan de Vlaamse Regering en voor te leggen aan stakeholders;
- Een opvolgingscommissie (met onder meer vertegenwoordigers van VREG, distributienetbeheerders, verbruikers, leveranciers, producenten, administratie, privacycommissie, aggregatoren) op te richten die de afgesproken krijtlijnen verder uitwerkt en opvolgt;

Na de nieuwe kosten-batenanalyse en stakeholderoverleg:

- De VREG te verzoeken om de nodige aanpassingen aan de technische reglementen en aansluitingsreglementen door te (laten) voeren;
- De Vlaamse minister, bevoegd voor energie, te gelasten om wijzigingsvoorstellen voor de desbetreffende regelgeving voor te leggen aan de Vlaamse Regering.

////////////////////////////////////

De geactualiseerde kosten-baten analyse, die rekening houdt met de principes uit de conceptnota, werd door de VREG opgeleverd op 18 mei 2017 (<http://www.vreg.be/nl/nieuws/kosten-batenanalyse-slimme-meters>). Deze kosten-baten analyse en de volledige conceptnota wordt eveneens voor advies voorgelegd aan Minaraad, SERV⁴, VREG, de Privacycommissie en geïnteresseerde stakeholders.

Daarnaast zullen voorafgaand al de nodige aanpassingen in het Energiedecreet worden doorgevoerd om de uitrol van digitale meters mogelijk te maken.

Naar aanleiding van de goedkeuring van de conceptnota gaf de minister, bevoegd voor energie, de opdracht om anticiperend op de opmaak van de regelgeving ter zake, een armoedetoets uit te voeren.

4 BELEIDSDOELSTELLING UITROL DIGITALE METERS

In het regeerakkoord van de Vlaamse Regering 2014 – 2019 wordt gerefereerd naar digitale meters en een slim meetsysteem wanneer het stelt dat “in de toekomst de gezinnen de mogelijkheid moeten krijgen om hun vraag aan te passen volgens de kost van energie op verschillende tijdstippen van de dag. Daarnaast moet preventie en detectie van energiefraude een taak worden van de distributienetbeheerders. In samenwerking met de Vlaamse administratie zou fraude met tellers, zonnepanelen of andere decentrale productie sneller gedetecteerd en bestreden moeten worden.”

In de Vlaamse regelgeving werd in artikel 4.1.22/2 van het Energiedecreet een basis gecreëerd voor de uitrol van (slimme) digitale meters:

“Artikel 4.1.22/2 § 1 De Vlaamse Regering bepaalt de situaties waarin de netbeheerder en de beheerder van een gesloten distributienet een digitale meter plaatsen. § 2 In het geval dat een digitale meter wordt geplaatst, zorgen de netbeheerder en de beheerder van een gesloten distributienet ervoor dat de afnemer voldoende geïnformeerd en geadviseerd wordt over zijn rechten en plichten en het volledige potentieel dat de meter heeft, onder meer inzake het gebruik van de gegevens van de digitale meter en inzake de mogelijkheid voor de afnemer tot controle van zijn energieverbruik. § 3 De Vlaamse Regering bepaalt aan welke voorwaarden deze digitale meters moeten voldoen. § 4 De Vlaamse Regering bepaalt welke partijen voor welke doeleinden toegang krijgen tot welke gegevens uit digitale meters. § 5 De partijen die via dit decreet en zijn uitvoeringsbepalingen toegang krijgen tot de gegevens uit deze digitale meters, zorgen ervoor dat te allen tijde de dataveiligheid gegarandeerd wordt en voldaan wordt aan de privacywetgeving” (huidige artikel 4.1.22 van het Energiedecreet).

Momenteel ligt de decretale basis voor ter goedkeuring. Op basis daarvan zullen de uitvoeringsbesluiten worden uitgewerkt voor zowel de uitrol van de digitale meter als voor het gebruik van de meterdata. Logischerwijs ontbreken deze dus op dit moment.

In de conceptnota werd in uitvoering van het regeerakkoord, omwille van de potentiële energiebesparing, om een betere inpassing van decentrale hernieuwbare energie in een slim net mogelijk te maken en om ons energiesysteem klaar te maken voor morgen, een voorstel gedaan over de wijze waarop de digitale meter in

---

⁴ <https://www.serv.be/serv/publicatie/advies-digitale-meters-tegen-meetlat>

Vlaanderen zal worden uitgerold. Een element dat ook meespeelt is de aangekondigde stopzetting van de productie van de klassiek Ferrarimeter. We hernemen hier de hoofdlijnen uit de conceptnota:

a) Architectuur van de meter en het meetsysteem

- Er wordt een gestandaardiseerde, eenvoudige digitale meter geplaatst in een geavanceerd, flexibel, uitbreidbaar slim meetsysteem.
- De kernfunctionaliteit van de digitale meter is meten en communiceren, waardoor beroep kan worden gedaan op commercieel bestaande meters en standaarden.
- De gebruiker is eigenaar en beheerder van zijn meetdata en bepaalt zelf welke data aan wie worden geleverd.
- Via tweewegcommunicatie is het mogelijk het aansluitvermogen (elektriciteit) in te stellen en aan-/of af te koppelen en wordt (commercieel) prepayment mogelijk.

b) Functionaliteiten slim meetsysteem

De conceptnota bevat een tabel met 19 functionaliteiten met de specificatie of ze zijn opgenomen in de digitale meter zelf dan wel in een optionele energiemanagement-module.

c) Marktrolle

De gebruiker is de eigenaar van de meetdata. De netbeheerder is de digitale meteroperator en is als eigenaar verantwoordelijk voor het beheer van alle meters (bestaande en digitale). De databeheerder is een neutrale gereguleerde partij met rechtspersoonlijkheid, op te richten door de distributienetbeheerders, en is verantwoordelijk voor de validatie en het beheer van de data. Mits het mandaat van de gebruiker of op basis van bepalingen in de regelgeving krijgen partijen (netbeheerder, leverancier, aggregator,...) toegang tot de gevalideerde gegevens, die de netbeheerder niet voor commerciële doeleinden mag gebruiken. Een optionele energiemanagementmodule extern aan de meter kan worden geleverd door commerciële partijen, waardoor de kostprijs van de meter zelf gedrukt wordt;

d) Data

De uitrol van de digitale meters moet leiden tot een veel betere beschikbaarheid van geanonimiseerde open energiedata die de privacy respecteert, op basis waarvan de netten gerichter en goedkoper beheerd kunnen worden en het energiebeleid verder kan worden gefaciliteerd.

e) Privacy

Met de grote hoeveelheid data die met de komst van de slimme meter beschikbaar wordt, kunnen maatschappelijke (verbeterd netbeheer) en individuele baten (efficiënter energieverbruik) worden gerealiseerd. Hierbij moeten alle actoren voldoen aan de beginselen (finaliteit, proportionaliteit, veiligheid en transparantie) en plichten uit de GDPR (General Data Protection Regulation).

f) Uitrol

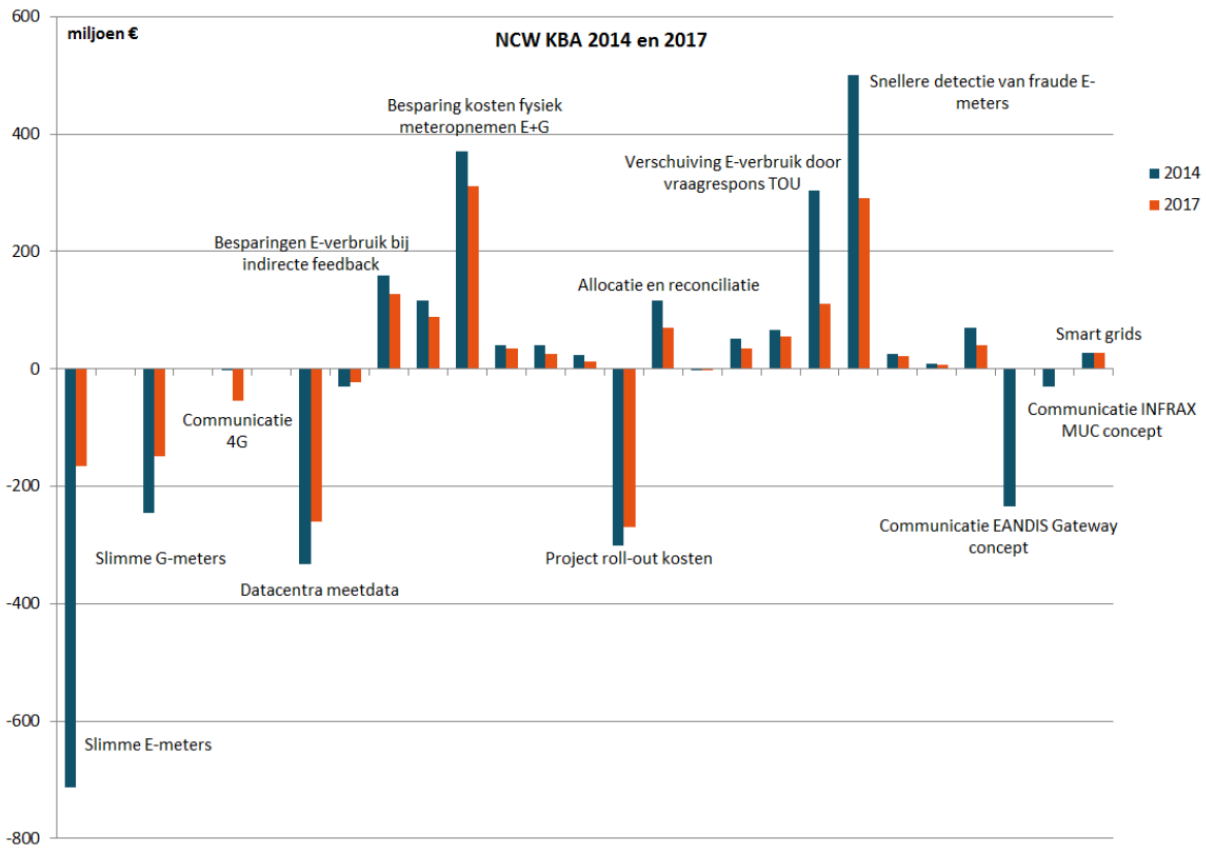
//

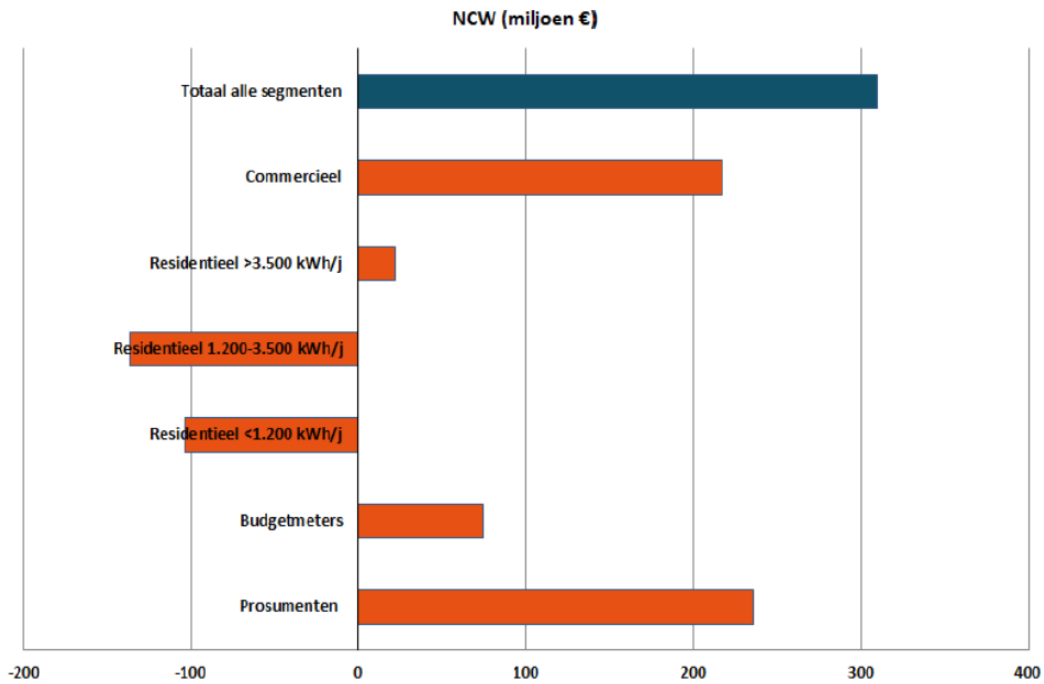

Figuur 1 NCW per kosten-baten post

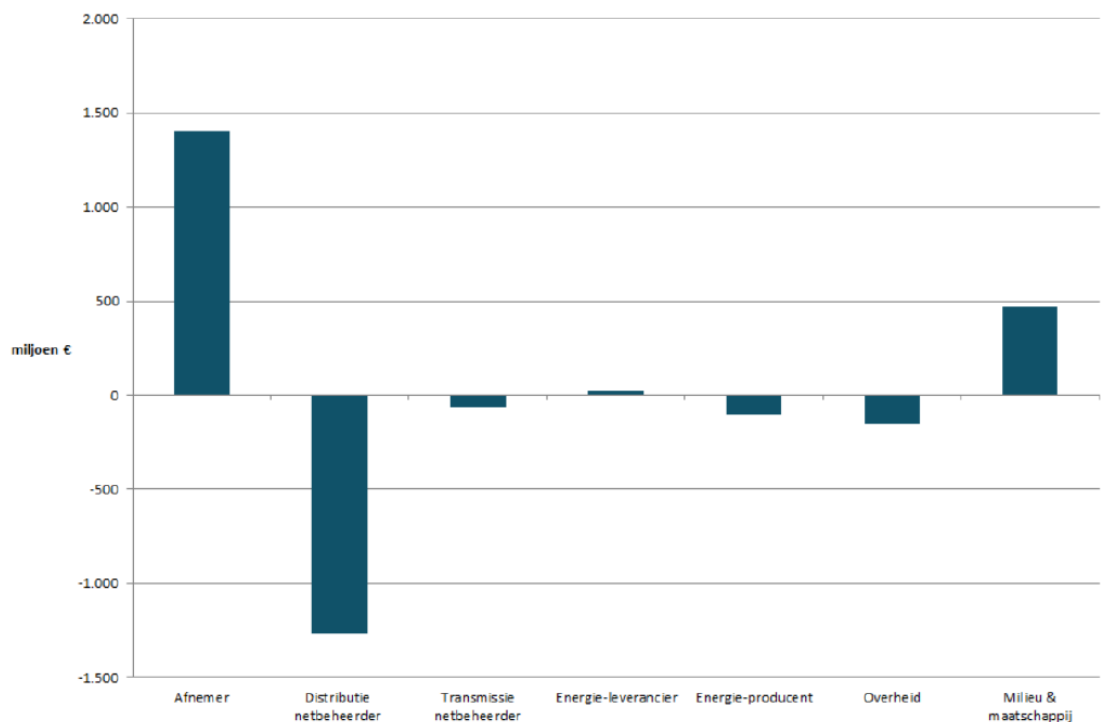

Figuur 2 NCW per segment

Uiteraard is het resultaat van dergelijke oefening sterk afhankelijk van (een veelheid aan) assumpties. Aangezien kosten en baten aan verschillende actoren worden toegewezen en bepaalde actoren (de distributienetbeheerders in de eerste plaats) hun netto kosten kunnen doorrekenen, is het van het grootste belang dat de baten bij de afnemers zich ook effectief realiseren. Deze baten kunnen in de eerste plaats voortvloeien uit een verandering in verbruiksgedrag: energie besparen en verschuiven in de tijd zijn hierbij belangrijke factoren. Ook de marktwerking kan een positieve impuls krijgen door de plaatsing van slimme meters, en dat ook deze baten voor een deel naar de afnemers kunnen terugvloeien.

Zoals in vorige KBA's komen de kosten vooral bij de distributienetbeheerder terecht o.w.v. de kosten van de slimme meters, de uitrol ervan en de datasystemen. Het zijn deze kosten die een tarifaire impact kunnen hebben. De baten liggen vooral bij de netgebruikers, bijvoorbeeld de baten van energiebesparing en vraagrespons. Zoals hierboven toegelicht houden deze baten voor de netgebruiker nog geen rekening met de effecten van de verwachte stijging van de nettarieven. Er zijn ook baten voor milieu en maatschappij door de verminderde CO₂-uitstoot en de vermindering van niet-factureerbare verbruiken, dit is een maatschappelijke baat die in de KBA toegewezen wordt aan een aparte 'actor'.

Resultaten per actor

Figuur 3 NCW per actor

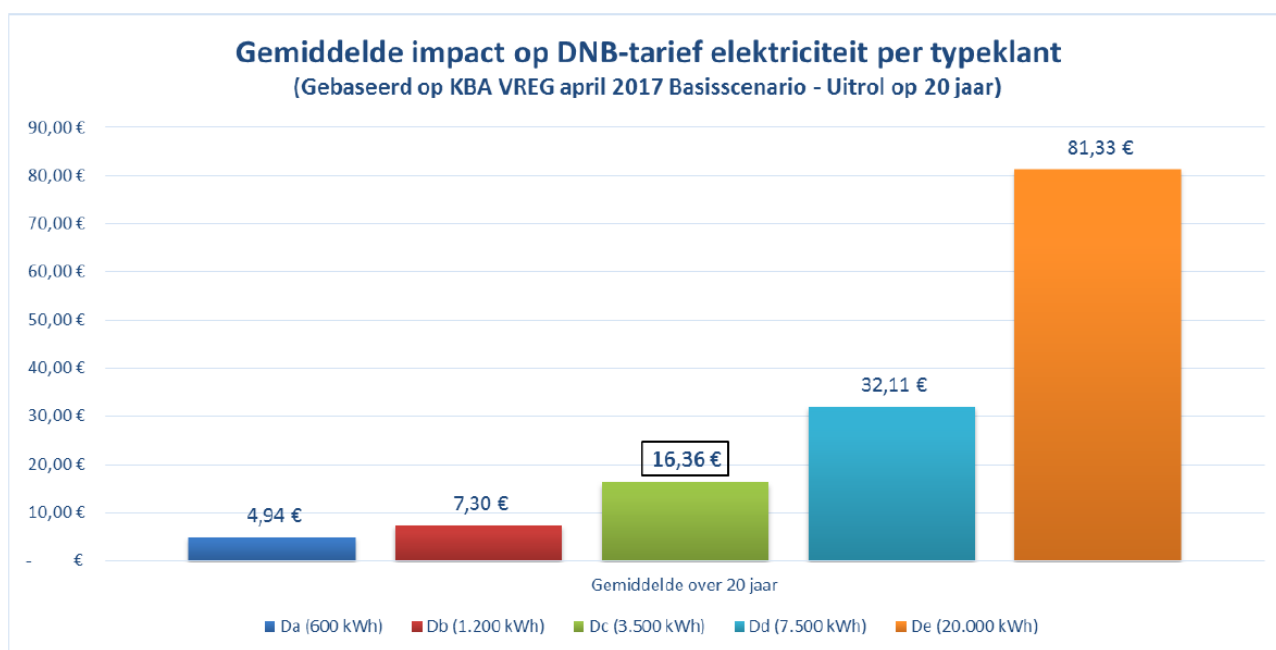
Voor verschillende typeklanten werd de verhoogde kost voor de distributienetbeheerders vertaald naar een (indicatief en gemiddeld) effect op de distributienettarieven, zowel voor elektriciteit als voor aardgas. De VREG maakte deze analyse – op basis van de huidige tariefstructuur - zowel voor de uitrol op 20 jaar als voor de variant met snellere uitrol op 10 jaar.

De nettarieven zijn een onderdeel van de energiefactuur van de klant. In de KBA werd de huidige tariefmethodologie gehanteerd. Verondersteld wordt dat de kosten m.b.t. de slimme meter worden toegewezen aan het niveau waarop ze worden gemaakt, nl. laagspanning voor de activiteit “elektriciteit” en lage druk voor de activiteit “aardgas”. De kosten worden dus doorgerekend onder de vorm van een algemene solidarisering onder de distributienetgebruikers. Er werd dus verder geen gebruik gemaakt van bepaalde verdeelsleutels over klantengroepen, zoals dit wel het geval is wanneer distributienettarieven op basis van werkelijke tariefvoorstellen bij de VREG worden ingediend. In werkelijkheid verwacht de VREG ook plaatsing van slimme meters op aanvraag, waarbij kosten gecompenseerd zouden kunnen worden van de aanvragers, waardoor de tarifaire impact wat overschat werd. Verder is het ook zo dat als digitale meter nog goedkoper uitvalt, deze impact verder wordt overschat.

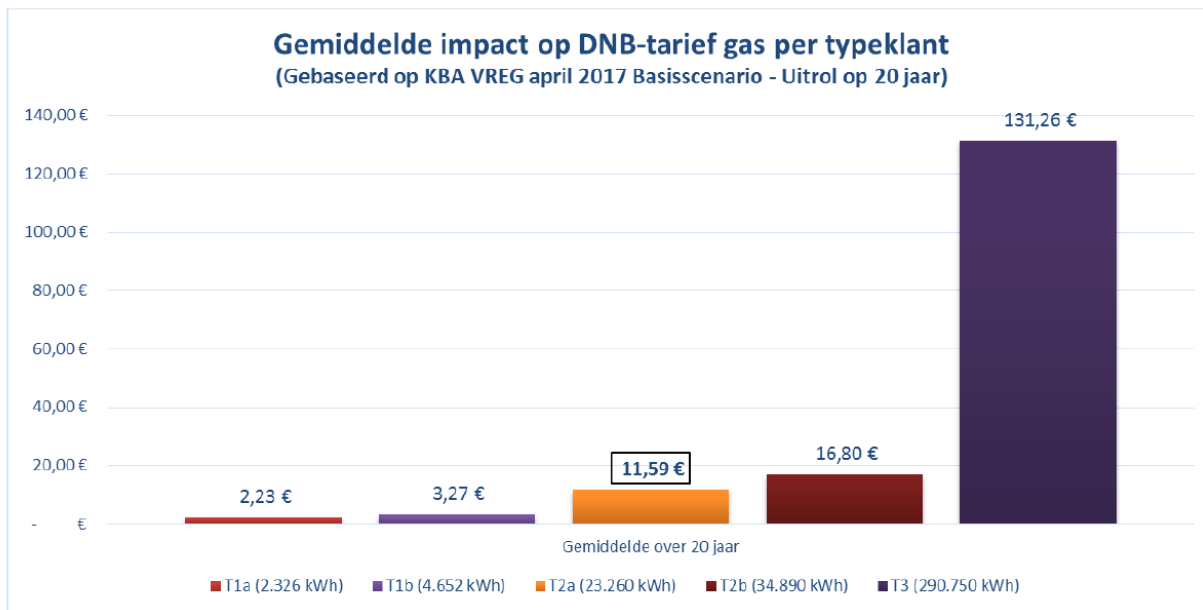
Bij een uitrol op 20 jaar is het effect voor een gemiddelde huishoudelijke klant 16,36 €/jaar voor elektriciteit en 11,59 €/jaar voor aardgas. Deze berekeningen gaan ervan uit dat alle kosten gesolidariseerd worden, en houden dus ontegensprekelijk een overschatting van de tarifaire impact in. Ook ligt de focus hier alleen op de distributienettarieven. Het model veronderstelt ook dat netgebruikers een lagere energiekost zullen hebben, door actief (slim) gebruik te maken van de functionaliteiten van de meter, zodat hun totaalfactuur kan dalen.

De onderstaande figuren geven de gemiddelde jaarlijkse impact weer op het nettatarief van de typeklant gedurende de 20 jaar waarover de slimme meter wordt uitgerold.

Figuur 7 Indicatieve gemiddelde jaarlijkse impact op elektriciteitsdistributienettarief volgens KBA met uitrol slimme meter op 20 jaar (uitrokkosten voor distributienetbeheerder plus toename ter compensatie van minder inkomsten door energiebesparingen door distributienetgebruikers)

Figuur 8 Indicatieve gemiddelde jaarlijkse impact op aardgasdistributienettarief volgens KBA met uitrol slimme meter op 20 jaar (uitrolkosten voor distributienetbeheerder plus toename ter compensatie van minder inkomsten door energiebesparingen door distributienetgebruikers)

In het geval van een snellere uitrol is het effect op de tarieven meer uitgesproken, zeker in de eerste periode. Naast dit tarifaire effect heeft een versnelde uitrol bij alle klanten op 10 jaar nog een aantal andere nadelen zoals de tijdelijk sterk verhoogde inzet van personeel bij de netbeheerders.

Berekend voor de volledige maatschappij geeft de KBA aan dat de uitrol zoals voorzien in de conceptnota een juiste beleidsbeslissing is. Een belangrijke kanttekening is dat de effecten kunnen verschillen per typeklant, en binnen de categorieën van klanten tussen actieve en minder actieve klanten

5.3 Impact op mensen in armoede

Wat de kosten en baten zijn voor de groep van mensen in armoede, werd niet kwantitatief becijferd. Mensen in armoede bevinden zich in verschillende situaties (zowel oververbruik als onderverbruik). Aangenomen kan worden dat ze in grote lijnen overeenkomen met die voor de in de KBA opgenomen typeklanten aangezien het gemiddeld verbruik van groepen in armoede, zoals vermeld in 3.1, nauwelijks afwijkt van het globale gemiddelde verbruik.

De baten zijn beperkt. Een vaak aangehaalde baat voor de consument is het terugdringen van het verbruik. In de KBA worden wetenschappelijke studies gebruikt die uitgaan van een reductie van 2,6% voor elektriciteit en 1% voor gas⁵. De vertegenwoordigers van mensen in armoede geven echter aan dat het verbruik van mensen

⁵ Zoals vermeld onder 5.2 werd in de KBA voor de doelgroep van klanten met een budgetmeter deze verwachte reducties in het verbruik niet meegenomen in de berekeningen

	energieverbruik te stimuleren. Visualisatie van metergegevens.
2. Communicatie met SMO (van op afstand)	Automatische meterdataopname.
3. Communicatie via een lokale gebruikerspoort	Om de gebruiker te informeren. Het automatisch aansturen van lasten om een lagere energiekost te bewerkstelligen. Innovatie op het gebied van CEMS stimuleren (energie-apps).
4. Beveiligde communicatie	Privacy en integriteit van de verbruiksdata.
5. Vanop afstand toegang tot het distributienet onderbreken of verlenen	Om budgetmeterdiensten te ondersteunen. Bij verhuis de toegang tot het distributienet onderbreken of verlenen. In noodsituaties de toegang tot het distributienet onderbreken.
6. Vanop afstand een vermogensbeperking instellen	In noodsituaties het aansluitingsvermogen beperken om een algemene afschakeling te voorkomen. Het aansluitingsvermogen verhogen of verlagen bij verandering van energiecontract op vraag van de eindgebruiker. Het aansluitingsvermogen verhogen of verlagen in het geval van budgetmeter diensten.
7. Openen en sluiten vanop afstand van een spanningsvrij contact	Om aan te geven dat één welbepaalde functionaliteit (bijvoorbeeld verhoogd tarief of beperkt aansluitingsvermogen) geactiveerd of gedeactiveerd is.
8. Openen en sluiten vanop afstand van een relais (circuit)	Voor het aansturen van lasten in functie van verlaagd of verhoogd tarief. Bijvoorbeeld elektrische accumulatieverwarming.
9. Herconfiguratie en firmware-upgrade vanop afstand	Het beheer van de meter op het gebied van beveiliging, foutoplossing, uitbreiding van de functionaliteit, aanpassing van de functionaliteit aan nieuwe regelgeving,... Aanpassen van configuratieparameters.
10. Logfile van de communicatie van de meter met het systeem van de SMO toegankelijk voor klant	Om de eindgebruiker de middelen te geven om na te gaan dat zijn vertrouwen en privacy niet geschonden wordt.
11. Misbruik van of inbreuk op de meetinrichting of pogingen daartoe registreren en informatie daarover op afstand uitwisselen met de SMO	Het operationeel beheer van de meter. Beveiliging. Sabotage-/fraudedetectie.
12. Ondersteuning meerdere time-of-use-periodes	ToU-tarieven welke aangewend worden om consumptie of productie te verschuiven in de tijd, om zo tot een lagere piekbelasting op het lokale net te komen, transformatorveroudering te vertragen, netinvesteringen uit te stellen, enzovoort. De

Nota voor de armoedetoets op de Conceptnota 'Digitale meters: Uitrol in Vlaanderen'

Samenlevingsopbouw, Netwerk tegen armoede, en Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting
april 2017

VOORAF

Deze nota werd opgemaakt op basis van:

- werkzaamheden binnen verenigingen waar armen het woord nemen, in het bijzonder verenigingen actief rond thema's wonen, water en energie⁸;
- werkzaamheden binnen de energiearmoedeprojecten van Samenlevingsopbouw⁹;
- het overleg rond het recht op energie en water binnen het interfederaal Steunpunt Armoedebestrijding in functie van het tweejaarlijks Verslag 2014-2015 rond publieke diensten¹⁰.

In deze nota bekijken we de beleidsplannen betreffende de invoering van digitale energiemeters vanuit drie invalshoeken:

- welke zijn mogelijke effecten op de consumenten, en in het bijzonder consumenten in situaties van armoede en bestaansonzekerheid?
- welke zijn mogelijke effecten voor mensen met betalingsproblemen inzake hun energiefactuur?
- welke zijn mogelijke effecten voor mensen die weinig vertrouwd zijn met digitale instrumenten?

Er worden hierbij in de nota een aantal vragen gesteld. De bijkomende informatie op basis van deze vragen kan helpen om de mogelijke effecten van de invoering van de digitale meter op situaties van armoede in te schatten.

---

⁸ Het Netwerk tegen armoede is het netwerk van 59 verenigingen, waar mensen in armoede het woord nemen, in Vlaanderen en Brussel. Voor meer info: <http://netwerktegenarmoede.be/standpunt--dossier/wonen-water-en-energie>

⁹ Samenlevingsopbouw ondersteunt mensen in maatschappelijk kwetsbare posities in hun strijd voor een menswaardig bestaan zonder uitsluiting en achterstelling. Via opbouwwerkprojecten wordt gewerkt aan de toegang tot grondrechten - zoals behoorlijke huisvesting, onderwijs, sociale zekerheid – en structurele beleidsveranderingen. ... Voor meer info: Inspiratiebundel: Wat kan ik doen aan energiearmoede? http://www.samenlevingsopbouw-antwerpenprovincie.be/nl/uploads/publicaties/inspiratiebundel_energie/inspiratiebundel%20energiearmoede.zip

¹⁰ Het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting is een interfederale publieke instelling die de uitoefening van rechten in armoedesituaties evalueert op basis van dialoogprocessen met diverse actoren, analyse van rechtspraak, en (kwantitatieve en kwalitatieve) onderzoeksgegevens. Betreffende het recht op energie, zie: Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2015). Publieke diensten en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks verslag 2014-2015. Brussel, http://www.armoedebestrijding.be/publications/verslag8/6_energieenwater.pdf (p. 161 over digitale meters).

bijkomende taksen, verhoging BTW, schrapping 100 kWh, ...) en voor mensen in armoede steeds onbetaalbaar werd. Bijkomende factuurstijgingen zullen bij mensen in armoedesituaties hard aankomen.

In de voorbije kosten-baten-analyses werd de impact berekend op de factuur van drie (residentiële) groepen naargelang energieverbruik. Vragen: Wat zal de concrete impact zijn van uitrol van de digitale meters op de energiefactuur? Is het mogelijk het gemiddeld verbruik te berekenen van bepaalde groepen met een laag inkomen (bijvoorbeeld leefloon, uitkeringen handicap, IGO ; zoals dit gebeurde bij de armoedetoets watertarifiering) en hierbij ook een inschatting te krijgen van de impact op hun energiefactuur?

2. EFFECTEN VOOR MENSEN MET BETALINGSMOEILIKHEDEN

In de Conceptnota wordt verwezen naar baten door 'Effectievere aanpak wanbetalers door digitale meter' (post 22 bij figuur 1, pagina 4). Vraag: op welke manier zijn deze ingeschat?

Met betrekking tot de digitale budgetmeters worden in een eerdere nota van Samenlevingsopbouw en Netwerk tegen armoede enkele voorwaarden gesteld¹¹. Deze voorwaarden zijn essentieel wanneer de digitale meter dienst moet doen als budgetmeter. De kosten van deze voorwaarden moeten worden meegenomen in een kosten-baten-analyse voor digitale meters voor budgetmeterklanten:

- garantie van een vorm van menselijk contact (face-to-face contact);
- gebruik van een home display met minstens evenveel informatie als bij huidige budgetmeter;
- geen afbreuk aan bescherming van de sociale openbaardienstverplichtingen;
- uitwerken van functies die gebruiksgemak of levenskwaliteit voor mensen met een budgetmeter kunnen verbeteren.

In het kader van een armoedetoets is het nodig om voor de huishoudens die kampen met betalingsmoeilijkheden de procedure bij wanbetaling nader te bekijken, en de impact van digitale meters in de verschillende stappen van de procedure in te schatten:

- einde opzegtermijn bij leverancier; vraag: meteropname op afstand?
- plaatsing digitale budgetmeter bij betalingsproblemen van de sociale leverancier; vraag: via plaatsbezoek, of op afstand als er al een digitale meter is?
- manieren van oplading; vraag: komen er extra oplaadmogelijkheden bij (betaling online)? Hoe veel tijd zal nodig zijn om de betaling om te zetten in energie?
- betaling van verbruik van minimumlevering elektriciteit; vraag: verrekening via meter?
- uitschakeling en herinschakeling minimumlevering elektriciteit; vraag: op afstand?
- toepassing van minimumlevering gas; vraag: mogelijkheid tot automatische toepassing van minimumlevering?
- de rol van de lokale adviescommissie; vraag: zal de lokale adviescommissie een rol als begeleidingsinstantie bij energieproblemen kunnen vervullen?

---

¹¹ http://www.netwerktegenarmoede.be/documents/150504_SAP-NTA_slimme-budgetmeter_nota.pdf

Tot nu toe werd er nog geen evaluatie uitgevoerd bij de klanten van de netbeheerders met een budgetmeter. Onlangs is een proefproject opgestart. De ervaringen en beleving van klanten bij gebruik van een digitale budgetmeter zijn cruciaal. Vraag: hoe zullen de ervaringen en resultaten van het proefproject meegenomen worden in de discussie over de invoering van de digitale meters?

3. EFFECTEN VOOR MENSEN DIE WEINIG VERTROUWD ZIJN MET DIGITALE INSTRUMENTEN

Met het digitaal opzet verdwijnen verschillende mogelijkheden voor face-to-face contact met medewerkers van de distributienetbeheerders:

- (meer)jaarlijkse meteropname;
- meteropname bij einde opzegperiode leverancier;
- plaatsing budgetmeter;
- uitschakeling en herinschakeling minimumlevering;
- aan- en afsluiting.

Dit terwijl deze face-to-facecontacten juist een mogelijkheid kunnen bieden bij het op zoek gaan naar bijkomende begeleiding en om uit de energiearmoedespiraal te geraken.

Daarnaast zullen verschillende functionaliteiten enkel gebruikt kunnen worden door mensen die kunnen omgaan met de beschikbare digitale communicatiekanalen, zeker wanneer de digitale meter zelf niet beschikt over een display. Vraag: op welke manier kan er een strategie opgesteld worden om mensen met weinig ervaring en mogelijkheden inzake digitale instrumenten (cfr. digitale kloof) een gelijke toegang te geven tot energie?

ANTWOORDEN OP VRAGEN BIJ NOTA VOOR DE ARMOEDETOETS OP DE CONCEPTNOTA 'DIGITALE METERS: UITROL IN VLAANDEREN'

1. EFFECTEN VOOR CONSUMENTEN, IN HET BIJZONDER CONSUMENTEN IN ARMOEDE EN BESTAANSONZEKERHEID

Op welke manier zal de distributienetbeheerder zicht krijgen op start en einde van een huurperiode?

Het zal nog steeds de netgebruiker zijn die al dan niet via zijn (sociale) leverancier de databeheerder op de hoogte stelt als er zich een verhuisc beweging voor doet.

Zijn er nog andere aspecten die bij de invoering en het gebruik van digitale meters een impact kunnen hebben op huursituaties?

Naast het wegvallen van de meteropname bij verhuis en de correctere inschatting van de meterstanden zal het technisch mogelijk zijn om onmiddellijk na een verhuis de capaciteit van de betreffende aansluiting te beperken of tot nul te brengen. Op die manier wordt voorkomen dat in een periode tussen twee huurders een aanzienlijke hoeveelheid energie (onterecht door derden) wordt afgenomen die later moeilijk toewijsbaar is aan de vorige of toekomstige huurder.

Op welke manier kunnen de voorziene digitale meters een significante rol hebben in energiebesparing?

Volgens de literatuur leidt goede feedback over het eigen energieverbruik tot energiebesparing. Internationaal is er consensus dat de slimme meter in combinatie met laagdrempelige realtime feedback een effectieve impuls geeft aan energiebesparing. De feedback is het meest succesvol als deze direct, permanent, duidelijk, aansprekend en interactief wordt gegeven. De in-home display als interface gooit daarbij hoge ogen als het gaat om acceptatie door gebruikers en verwachte effectiviteit op energiebesparing. De huidige verbruiksapps voor de mobiele telefoon, een gespecificeerde energierekening of persoonlijke informatie via een website lijken voor deze doelgroep minder effectief te kunnen zijn.¹² Voor zover op een doordachte manier georganiseerd, kunnen ook andere manieren van terugkoppeling over verbruik leiden tot energiebesparing. Specifiek voor gezinnen met een laag inkomen concludeerde een onderzoek in opdracht van het Europees Parlement¹³ dat de aanvullende informatie die door slimme meters of meer gedetailleerde energie facturen wordt aangereikt geen grote investeringen op gang brengt. De economische impact ervan wordt beschouwd als relatief laag. In diezelfde studie vond men dat de lagere energiekosten als gevolg van digitale meters vaak overgecompenseerd worden door de kosten van installatie en gebruik van die digitale meter, wat leidt tot een enigszins negatief

---

¹² <http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/PBL-2016-de-slimme-meter-uitgelezen-energiek-2122.pdf>

¹³ [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/595339/IPOL_STU\(2016\)595339_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/595339/IPOL_STU(2016)595339_EN.pdf)

score op vlak van de sociale gevolgen voor huishoudens met lage inkomens. Of dit specifiek ook voor Vlaanderen zal gelden, moet blijken uit de KBA. De keuze voor een eenvoudige gestandaardiseerde digitale meter zal in elk geval helpen om de investering te drukken. Daarnaast dient nagegaan te worden op welke manier een zo groot mogelijke energiebesparing bereikt kan worden.

Zijn er eventueel baten voor mensen in armoede die in deze nota niet aan bod komen?

- *het probleem van zelfafsluitingen zal met een digitale meter beter in kaart gebracht kunnen worden waardoor acties op dit vlak mogelijk worden;*
- *de voorschotfacturen zullen beter afgestemd kunnen worden op het reële verbruik zodat onverwacht hoge eindafrekeningen vermeden kunnen worden.*
- *na de uitrol van de digitale (budget)meter is er geen onderscheid meer tussen budgetmeters en niet-budgetmeters waardoor het 'stigma' van budgetmeter wegvalt.*
- *Verwittiging klant bij (overschrijding) bepaalde kredietlimieten: Wanneer de klant een bepaalde kredietlimiet heeft bereikt, vb. nog 5 euro resterend krediet, kan afgesproken worden dat de digitale budgetmeterklant een bericht wordt toegestuurd (per sms of alternatieve manier). Aldus kan de klant de nodige maatregelen nemen om tijdig betalingen te doen en dus niet een beroep hoeft te doen op het noodd krediet.*
- *Begeleiding klant bij opbouw schuld / hoog verbruik: Uit analyse van verbruiksgegevens, manier van opbouw/afbouw van schulden, kan de databeheerder, en rekening houdend de wetgeving inzake privacy, op eigen initiatief of in samenwerking met het betrokken OCMW contact opnemen met de klant om begeleidende maatregelen te nemen, zoals:*
- *Ondersteuning met REG-advies, maatregelen ter bevordering van energie-efficiëntie, Herschikking van afbetalingsplan, Budgetbegeleiding, ...*
- *Begeleiding OCMW / webscherm: De klant kan autorisatie verlenen aan OCMW-medewerker om zijn persoonlijke gegevens op het webscherm van het prepayment platform te raadplegen. Aldus kan OCMW – medewerker – desgewenst op afstand - advies verlenen op basis van de meest actuele stand van de verbruiks- en kredietsaldogegevens.*
- *Uit Brits onderzoek¹⁴ blijkt dat acht op de tien consumenten met slimme meters ze zou aanraden aan een vriend of familielid. Dit cijfer stijgt tot 88% voor lagere inkomensgroepen.*

Wat zal de concrete impact zijn van uitrol van de digitale meters op de energiefactuur?

Het is te vroeg om het effect op de energiefactuur en de verdeling van de kosten voor de uitrol van digitale meters in te schatten. Dit wordt duidelijker als er meer zicht is op de aanbesteding van de meters, de kostenbatenanalyse, ...

Is het mogelijk het gemiddeld verbruik te berekenen van bepaalde groepen met een laag inkomen (bijvoorbeeld leefloon, uitkeringen handicap, IGO ; zoals dit gebeurde bij de armoedetoets watertarifiering) en hierbij ook een inschatting te krijgen van de impact op hun energiefactuur?

De inschatting zal gemaakt worden voor verschillende klantengroepen met verschillende verbruiksprofielen, maar in de KBA wordt geen correlatie gemaakt met het inkomen.

---

¹⁴ <https://www.uswitch.com/gas-electricity/news/2017/02/17/81-of-people-recommend-smart-meters/>

3. EFFECTEN VOOR MENSEN DIE WEINIG VERTROUWD ZIJN MET DIGITALE INSTRUMENTEN

Op welke manier kan er een strategie opgesteld worden om mensen met weinig ervaring en mogelijkheden inzake digitale instrumenten (cfr. digitale kloof) een gelijke toegang te geven tot energie?

Het werken met een digitale meter kan meegenomen worden in de reeds bestaande initiatieven die tot doel hebben de digitale kloof te dichten. Los daarvan zal specifieke laagdrempelige informatie moeten aangeboden worden. Het lopende proefproject kan op dit vlak extra informatie opleveren.

